МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, групи ЕМРМ-24-1,
спеціальності 051 «Економіка»,
освітня програма «Економіка міста та регіону»

(підпис) Гояла Авінаша
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник (підпис) Корж Марина Анатоліївна
кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми (підпис) Скорик Марина Олегівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «12» 01 2026 № 7

Завідувач кафедри (підпис) Паянок Тетяна Миколаївна
кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 74 21.01.26. _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.01.26. _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 83 4.02.26 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ І.В. Охрімєнко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ М.О. Скорик
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т.М. Пламок
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т.Б. Юр'єва
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	20		16.01.26р.
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	38		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		
5. Апробація	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	45		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	83		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
83	B	4	4.02.26	Охрімчук О. Сегрик М. Панюк Т. Юр'єва П. Гвоздь Т.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики та сталого розвитку
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Економіка міста та регіону»

Затверджую
Завідувач кафедри економічної політики
та сталого розвитку
_____ М.О. Скорик

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Гоялу Авінашу

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні».

Затверджена наказом ректора від 02.12.2024 р. № 1798

2. Строк здачі закінченої роботи 16.01.2026 р.

3. Цільова установка – розроблення пропозицій щодо модернізації енергетичної інфраструктури на основі відновлюваних джерел, розвиток енергоефективного будівництва та інтеграцію цифрових інновацій (AI) у процеси декарбонізації.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку України на засадах «зеленої» економіки в умовах повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики сталого розвитку в Україні в умовах сучасних глобальних та внутрішніх трансформацій.

База дослідження: статистичні дані ОЕСР, Eurostat, Світового банку, а також аналітичні звіти міністерств України та результати діяльності вітчизняних підприємств, матеріали центральних органів виконавчої влади, відповідальних за реалізацію політики сталого розвитку, а також діяльність фінансових інституцій і регуляторів фінансових ринків, що забезпечують реалізацію інструментів «зеленої» економіки в Україні.

4. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативно-правові акти України, що регулюють державну політику сталого розвитку, а також інструменти «зеленого» фінансування; національні та галузеві стратегії й програми розвитку; наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників; офіційні статистичні дані за об'єктом дослідження.

5. Перелік графічного матеріалу - 1 рисунок і 7 таблиць.

6. Зміст кваліфікаційної роботи: РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ

ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИНЦИПАХ «ЗЕЛЕН ЕКОНОМІКИ; 1.1. Концептуальні основи та дефініції «зеленої» еконо 1.2. Практика зарубіжних країн щодо формування та реалізації полі сталого розвитку в контексті «зеленої» економіки; РОЗДІЛ 2. ОЦІ СУЧАСНОГО СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ «ЗЕЛЕН ЕКОНОМІКИ; 2.1. Аналіз реалізації державної політики сталого розвитк принципах «зеленої» економіки в Україні в контексті міжнародних практи глобального «зеленого» переходу; 2.2. Особливості та проблемні аспе «зеленого» відновлення України в умовах воєнних викликів та економі нестабільності; РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕН УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТК УКРАЇНІ.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання ета роботи	
		За планом	Факти
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел і складання плану роботи	До 23.10.2024	20.10.24
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання керівнику	До 15.04.2025	14.10.24
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання керівнику	До 27.06.2025	27.06.25
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання керівнику	До 25.11.2025	25.11.25
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	До 09.01.2026	07.01.26
6.	Перевірка на плагіат та отримання відгуку керівника роботи	До 16.01.2026	10.01.26
7.	Попередній захист	20.01.2026	20.01.26
8.	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	21.01.2026	21.01.26
9.	Захист роботи	06.02.2026	04.02.26

8. Дата видачі завдання 23.10.2024

9. Керівник кваліфікаційної роботи _____ Корж М.А.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Керівник освітньо-професійної програми _____ Скорик М.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Гоял А.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні»

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку України на засадах «зеленої» економіки в умовах повоєнного відновлення.

Завданнями роботи є:

– дослідити концептуальні основи та дефініції «зеленої» економіки;

– охарактеризувати практику зарубіжних країн щодо формування та реалізації політики сталого розвитку в контексті «зеленої» економіки;

– проаналізувати реалізацію державної політики сталого розвитку на принципах «зеленої» економіки в Україні;

– визначити особливості та проблемні аспекти «зеленого» відновлення України в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності;

– обґрунтувати стратегічні напрями та інструменти удосконалення державної політики сталого розвитку в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики сталого розвитку в Україні в умовах сучасних глобальних та внутрішніх трансформацій.

Предметом дослідження є механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.

База досліджень – статистичні дані ОЕСР, Eurostat, Світового банку, а також аналітичні звіти міністерств України та результати діяльності вітчизняних підприємств, матеріали центральних органів виконавчої влади, відповідальних за реалізацію політики сталого розвитку, зокрема у сферах екологічної безпеки, енергоефективності, управління природними ресурсами та «зеленого» фінансування, а також діяльність фінансових інституцій і регуляторів фінансових ринків, що забезпечують реалізацію інструментів «зеленої» економіки в Україні.

За результатами дослідження сформульовані у кваліфікаційній роботі положення, висновки, рекомендації та пропозиції спрямовані на комплексну модернізацію енергетичної інфраструктури на основі відновлюваних джерел, розвиток енергоефективного будівництва та інтеграцію цифрових інновацій (AI) у процеси декарбонізації.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає в можливості використання отриманих теоретичних положень, аналітичних висновків і узагальнень у процесі формування та вдосконалення державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, з урахуванням сучасних соціально-економічних та безпекових викликів.

Результати теоретичного дослідження, представлені у даній кваліфікаційній роботі, можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час розроблення стратегічних документів, програм «зеленого» відновлення, планів сталого розвитку територій, а також у процесі прийняття управлінських рішень у сфері екологічної безпеки, енергоефективності та циркулярної економіки, а також використані у навчальному процесі Державного податкового університету при викладанні дисципліни «Сталий розвиток міст, громад і територій».

Кваліфікаційна робота містить 62 сторінки, 7 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел з 43 найменування, 3 додатки.

Ключові слова: сталий розвиток, «зелена» економіка, механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, енергетика, енергоефективність, енергозбереження.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2025.

Рік захисту роботи 2026.

ABSTRACT

The topic of the qualification work: «Implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the «green» economy in Ukraine»

The purpose of the work is to substantiate the theoretical and methodological foundations and develop scientific and practical recommendations for the implementation of the state policy of sustainable development of Ukraine on the basis of the "green" economy in the conditions of post-war recovery.

The objectives of the work are:

– to investigate the conceptual foundations and definitions of the "green" economy;

– to characterize the practice of foreign countries in the formation and implementation of the policy of sustainable development in the context of the "green" economy;

– to analyze the implementation of the state policy of sustainable development on the principles of the "green" economy in Ukraine;

– to determine the features and problematic aspects of the "green" recovery of Ukraine in the conditions of military challenges and economic instability;

– to substantiate the strategic directions and tools for improving the state policy of sustainable development in Ukraine.

The object of the research is the process of implementing the state policy of sustainable development in Ukraine in the conditions of modern global and internal transformations.

The subject of the study is the mechanisms for implementing the state policy of sustainable development of the "green" economy in Ukraine.

The research base is statistical data from the OECD, Eurostat, and the World Bank, as well as analytical reports of the ministries of Ukraine and the results of the activities of domestic enterprises, materials of central executive bodies responsible for the implementation of sustainable development policy, in particular in the areas of environmental safety, energy efficiency, natural resource management, and "green" financing, as well as the activities of financial institutions and financial market regulators that ensure the implementation of "green" economy instruments in Ukraine.

Based on the results of the study, the provisions, conclusions, recommendations, and proposals aimed at the comprehensive modernization of energy infrastructure based on renewable sources, the development of energy-efficient construction, and the integration of digital innovations (AI) into decarbonization processes were formulated in the qualification work.

The scientific and practical significance of the results obtained lies in the possibility of using the obtained theoretical provisions, analytical conclusions and generalizations in the process of forming and improving the state policy of sustainable development on the principles of the "green" economy in Ukraine, taking into account modern socio-economic and security challenges.

The results of the theoretical research presented in this qualification work can be used by state authorities and local governments during the development of strategic documents, "green" recovery programs, plans for sustainable development of territories, as well as in the process of making management decisions in the field of environmental safety, energy efficiency and circular economy, and also used in the educational process of the State Tax University when teaching the discipline "Sustainable development of cities, communities and territories".

The qualification work contains 62 pages, 7 tables, 1 figure, a list of sources used with 43 names, 3 appendices.

Keywords: sustainable development, "green" economy, mechanism for implementing the state policy of sustainable development of the "green" economy, energy, energy efficiency, energy saving.

Year of completion of the qualification work 2025.

Year of defense of the work 2026.

ЗМІСТ

ВСТУП 7

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИНЦИПАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ……..... 11

1.1. Концептуальні основи та дефініції «зеленої» економіки ……. 11

1.2. Практика зарубіжних країн щодо формування та реалізації політики сталого розвитку в контексті «зеленої» економіки ……. 20

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ……..……. 27

2.1. Аналіз реалізації державної політики сталого розвитку на принципах «зеленої» економіки в Україні в контексті міжнародних практик та глобального «зеленого» переходу …….. 27

2.2. Особливості та проблемні аспекти «зеленого» відновлення України в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності….. 38

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ……. 43

ВИСНОВКИ…… 50

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 55

ДОДАТКИ……... 60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних глобальних умовах трансформація національних економік відбувається на тлі загострення проблем виснаження природних ресурсів та зростання рівня антропогенного навантаження на довкілля, що в довгостроковій перспективі негативно позначається на відтворенні виробничого потенціалу. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність забезпечення збереження природного середовища за умови підтримання стабільного економічного зростання, заснованого на впровадженні інноваційних підходів.

З огляду на євроінтеграційний вектор розвитку України, наявні проблеми у сфері реалізації державної політики сталого розвитку з використанням принципів «зеленої» економіки потребують оперативного та системного вирішення. За оцінками Всесвітнього фонду охорони природи, поточний рівень споживання природних ресурсів людством уже перевищує відновлювальні можливості планети приблизно на 50 %, що підсилює ризики екологічної та економічної нестійкості.

Ключовим завданням сучасної системи державного управління є формування ефективних механізмів реалізації політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. Зазначені механізми мають забезпечувати узгодження інтересів держави, суб'єктів господарювання та територіальних громад, інтегрувати принципи «зеленої» економіки в процес удосконалення економічної політики, а також створювати передумови для підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни та якості життя населення.

Незважаючи на значний обсяг наукових напрацювань у сфері «зеленої» економіки, зазначена проблематика залишається вкрай актуальною. Питання формування та впровадження моделі «зеленої» економіки активно обговорюються як на рівні міжнародних інституцій і національних урядів, так і в межах наукових досліджень, що свідчить про їхню практичну та теоретичну значущість.

Інформаційна основа роботи. Проблематика впровадження принципів «зеленої» економіки активно висвітлюється у працях фундаторів концепції: Д.

Пірса, А. Маркандя та Е. Барб'єра. Дослідженню механізмів сталого розвитку в сучасних умовах присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Д. Гайової, Н. Бугас, Т. Цалко (управлінські виклики), П. Фісуненка (тенденції євроінтеграції), О. Лукашова (регіональний розвиток), а також Дж. Вирви та І. Язвінського (енергетична трансформація в ЄС). Питаннями ролі штучного інтелекту в декарбонізації займалися А. Чоудхурі та Л. Горбач. Попри значну кількість напрацювань, механізми адаптації «зелених» стратегій до специфічних умов повоєнного відновлення України потребують подальшого комплексного вивчення.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку України на засадах «зеленої» економіки в умовах повоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

– дослідити концептуальні основи та дефініції «зеленої» економіки;

– охарактеризувати практику зарубіжних країн щодо формування та реалізації політики сталого розвитку в контексті «зеленої» економіки;

– проаналізувати реалізацію державної політики сталого розвитку на принципах «зеленої» економіки в Україні;

– визначити особливості та проблемні аспекти «зеленого» відновлення України в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності;

– обґрунтувати стратегічні напрями та інструменти удосконалення державної політики сталого розвитку в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики сталого розвитку в Україні в умовах сучасних глобальних та внутрішніх трансформацій.

Предметом дослідження є механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.

Методи дослідження. Методологічну та теоретичну основу кваліфікаційної роботи становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені питанням соціально-економічного та екологічного розвитку на засадах «зеленої» економіки, а також базові положення теорії державного управління, державної політики та концепції сталого розвитку.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких забезпечило досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань із отриманням теоретичних і практичних результатів. Під час аналізу наукових і нормативних джерел застосовувався монографічний метод. Для дослідження наукових концепцій, підходів і результатів наукових розробок вітчизняних та зарубіжних авторів з метою узагальнення їхніх висновків щодо сутності механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки використано метод систематизації.

База досліджень – статистичні дані ОЕСР, Eurostat, Світового банку, а також аналітичні звіти міністерств України та результати діяльності вітчизняних підприємств, матеріали центральних органів виконавчої влади, відповідальних за реалізацію політики сталого розвитку, зокрема у сферах екологічної безпеки, енергоефективності, управління природними ресурсами та «зеленого» фінансування, а також діяльність фінансових інституцій і регуляторів фінансових ринків, що забезпечують реалізацію інструментів «зеленої» економіки в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні концепції «зеленого відновлення» як наріжного каменя структурних реформ, що передбачає комплексну модернізацію енергетичної інфраструктури на основі відновлюваних джерел, розвиток енергоефективного будівництва та інтеграцію цифрових інновацій (AI) у процеси декарбонізації.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає в можливості використання отриманих теоретичних положень, аналітичних висновків і узагальнень у процесі формування та вдосконалення державної

політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, з урахуванням сучасних соціально-економічних та безпекових викликів.

Отримані результати можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час розроблення стратегічних документів, програм «зеленого» відновлення, планів сталого розвитку територій, а також у процесі прийняття управлінських рішень у сфері екологічної безпеки, енергоефективності та циркулярної економіки.

Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути застосовані суб'єктами господарювання, фінансовими інституціями та регуляторами фінансових ринків при впровадженні інструментів «зеленої» економіки, зокрема «зеленого» фінансування, екологічних інвестицій і проєктів сталого розвитку.

Одержані результати також можуть бути використані у навчальному процесі Державного податкового університету при викладанні дисципліни «Сталий розвиток міст, громад і територій».

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота виконана самостійно та є завершеним науковим дослідженням, результати якого відповідають поставленій меті й визначеним завданням.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 62 сторінках друкованого тексту. Робота містить 7 таблиць, 1 рисунок, 3 додатки. Список використаних джерел з 43 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИНЦИПАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

1.1. Концептуальні основи та дефініції «зеленої» економіки

У наукових дослідженнях концепція «зеленої» економіки розглядається як теоретична основа переорієнтації моделей розвитку держави, бізнесу та суспільства на принципи сталості та збалансованості. Її сутність полягає у зміні пріоритетів економічної політики в напрямі нарощування інвестицій у природний капітал, зокрема через посилення охорони лісових екосистем, розширення мережі природоохоронних територій, підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів, а також трансформацію систем виробництва і споживання екологічно безпечних продуктів харчування. Важливе місце у межах цієї концепції займають питання просторового планування землекористування, раціонального розподілу обмежених ресурсів та вдосконалення системи управління природними ресурсами [31].

Поняття «зелена економіка» вперше було введено у науковий обіг у праці «Проєкт “зеленої” економіки» (Blueprint for a Green Economy, Pearce et al., 1989), яка стала програмним документом для формування нового міждисциплінарного напряму економічної науки, зосередженого на проблематиці сталого розвитку. У подальшому зазначені автори представили доповіді «План 2: Екологізація економіки світу» (1990 р.) та «План 3: Вимір сталого розвитку» (1994 р.), у яких було розширено теоретичні засади аналізу взаємозв’язку економічного зростання та екологічних обмежень [30].

Разом із тим, упродовж наступних років наукові підходи авторів зазнали суттєвої еволюції. Якщо у першій доповіді акцент робився переважно на ролі економіки як інструменту реалізації екологічної політики, то в подальших дослідженнях основна увага була зосереджена на глобальних екологічних загрозах, зокрема виснаженні природних ресурсів, зміні клімату, масовій

вирубці лісів, деградації озонового шару, а також на необхідності докорінної трансформації традиційної економічної моделі розвитку [32].

Вагомим етапом інституціоналізації ідей сталого розвитку стала Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку, що відбулася у 1992 році в Ріо-де-Жанейро, у ході якої представники урядів 179 країн світу, зокрема й України, офіційно визнали стратегію сталого розвитку ключовим орієнтиром розвитку людства у XXI столітті. Згідно з даною концепцією, соціально-економічний розвиток має забезпечувати задоволення потреб сучасного покоління без створення загроз для можливостей розвитку майбутніх поколінь [21].

У цьому контексті «зелена» економіка розглядається як один із найбільш ефективних механізмів практичної реалізації принципів сталого розвитку. «Зелена» економіка (green economy) визначається як економічна система, спрямована на досягнення гармонійного балансу між потребами людини та можливостями природного середовища, забезпечуючи їхнє одночасне задоволення [25]. На відміну від класичної моделі економіки, орієнтованої на накопичення матеріальних благ і фінансових ресурсів, «зелена» економіка ґрунтується на створенні доданої вартості на засадах екологічної якості, безпеки та довгострокової стійкості.

Аналіз етапів становлення «зеленої» економіки свідчить про те, що її формування відбувалося як логічне продовження та розвиток теорії сталого розвитку. У подальшому було сформульовано концептуальні положення та визначено ключові елементи, які набули вирішального значення для побудови комплексної системи, що поєднує стратегічні орієнтири довгострокового соціально-економічного розвитку [21].

У сучасній науковій думці «зелена» економіка розглядається не просто як окремий екологічний сегмент, а як інноваційний та стратегічний шлях розвитку глобальної, національної та регіональної економіки. Вона забезпечує перехід від традиційної ресурсоємної моделі («коричневої» економіки) до моделі сталого зростання, де основними пріоритетами є досягнення

екологічних та соціальних ефектів при збереженні економічної рентабельності [33].

Згідно з офіційним визначенням ЮНЕП, «зелена» економіка - це господарська модель, що сприяє підвищенню добробуту людей та забезпеченню соціальної справедливості, одночасно значно знижуючи ризики для довкілля та дефіцит природних ресурсів. Важливо підкреслити, що ця концепція не виступає альтернативою парадигмі сталого розвитку, а є засобом її практичної операціоналізації в економічній сфері, дозволяючи гармонізувати зв'язки між антропогенною діяльністю та навколишнім середовищем.

Для глибокого розуміння теоретичного базису необхідно розмежовувати поняття «зеленої економіки» та «зеленого зростання» (*green growth*), які часто помилково ототожнюються.

Як зазначено в табл. 1.1, «зелене зростання» (згідно з підходами ОЕСР) фокусується на підтримці економічного розвитку за умови, що природні активи продовжують надавати екологічні послуги, на яких базується наш добробут. Таким чином, воно виступає стратегічним інструментом для досягнення цілей «зеленої» економіки.

Таблиця 1.1

Основні відмінності між концепціями «зеленої» економіки та «зеленого» зростання

Критерій порівняння	«Зелена економіка»	«Зелене зростання» (Green Growth)
Характер поняття	Статичний (характеризує стан та структуру господарської системи)	Динамічний (характеризує процес та темпи розвитку)
Основний фокус	Створення моделі, що підвищує добробут та соціальну справедливість	Використання екологічних факторів для прискорення темпів розвитку
Мета	Значне зниження екологічних ризиків та дефіциту ресурсів	Забезпечення того, щоб природні активи продовжували надавати екологічні послуги
Роль у політиці	Кінцевий цільовий стан економічної системи	Інструмент та стратегія для реалізації цілей «зеленої» трансформації

Джерело: систематизовано на основі [1, 3, 5, 13, 32]

Як зазначає О. Чмир [21], ключове призначення «зеленої» економіки полягає у формуванні ефективного економічного середовища, заснованого на раціональному використанні природних ресурсів та мінімізації негативного впливу господарської діяльності на довкілля, за умови збереження належного рівня життя населення і створення передумов для економічного та соціального розвитку.

У науковому дискурсі «зелена» економіка також трактується як цілісна система взаємопов'язаних принципів, стратегічних цілей і практичних заходів. До базових принципів функціонування «зеленої» економіки, як правило, відносять такі:

- забезпечення соціальної рівності та справедливості як у межах одного покоління, так і між поколіннями, а також узгодженість із загальними засадами сталого розвитку;

- дотримання принципу обережності під час прийняття рішень з огляду на потенційні соціальні та екологічні наслідки господарської діяльності;

- повноцінний урахунок природного й соціального капіталу, зокрема шляхом інтерналізації зовнішніх екологічних і соціальних ефектів, упровадження «зеленого» обліку, оцінювання витрат протягом усього життєвого циклу продукції, а також удосконалення систем управління із залученням заінтересованих сторін;

- забезпечення раціонального та ресурсоефективного виробництва і споживання, а також сприяння досягненню макроекономічних цілей через створення «зелених» робочих місць, зменшення рівня бідності, підвищення конкурентоспроможності економіки та стимулювання розвитку ключових галузей [25].

Формування принципів «зеленої» економіки відбувається в межах цілісної системи наукових, нормативних та інституційних підходів. При цьому наукова спільнота, міжнародні організації та офіційні державні документи пропонують різні трактування і змістове наповнення зазначених принципів.

З огляду на це, доцільно вважати, що фундаментальні засади «зеленої» економіки значною мірою кореспондують із принципами, закріпленими у Декларації Конференції ООН з питань навколишнього середовища, ухваленій за підсумками міжнародної конференції, що відбулася у Стокгольмі 5–16 червня 1972 року. У зазначених принципах чітко простежується інтеграція економічного та соціального розвитку із забезпеченням екологічної безпеки, а також підкреслюється спільна відповідальність держав за наслідки господарської діяльності, необхідність розвитку міжнародного співробітництва та формування уніфікованих екологічних стандартів [23].

На сучасному етапі концепція «зеленої» економіки дедалі частіше розглядається як складова національної стратегії соціально-економічного розвитку. В умовах зростання масштабів виробництва за одночасного скорочення природно-ресурсного потенціалу особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності використання природних ресурсів. У цьому контексті ключового значення набуває дослідження соціально-економічних взаємозв’язків, що формуються у процесі становлення та реалізації моделі «зеленої» економіки.

Для ефективної реалізації державної політики та стратегічного планування критично важливим є наявність надійних методів вимірювання прогресу. Відповідно до стандартів ОЕСР, індикатори «зеленого» розвитку повинні відповідати таким критеріям: релевантність політиці (відповідність суспільним інтересам), аналітична обґрунтованість (базування на передових знаннях), вимірюваність (можливість зіставлення у часі та просторі) та зрозумілість для комунікації.

У міжнародній практиці виділяють кілька основних груп методів оцінки:

• Панелі індикаторів (Dashboards): Комплексні набори показників ОЕСР, що охоплюють екологічну та ресурсну продуктивність, базу природних активів та якість життя.

• Інтегральні та композитні індекси: До них належать Green Growth Index (GGI), що поєднує ефективність ресурсів із соціальною інклюзією, та

Environmental Performance Index (EPI) для порівняння екологічної ефективності держав.

• Глобальний індекс зеленої економіки (GGEI): вимірює результативність за напрямами декарбонізації та інвестицій ESG.

• Індекс зеленого майбутнього (Green Future Index): рейтингує готовність країн до низьковуглецевого майбутнього. У 2023 році Україна продемонструвала позитивну динаміку за цим показником, що свідчить про стратегічну орієнтацію на «зелені» стандарти навіть у кризовий період.

Логічним завершенням методологічного базису є модель DPSIR, запропонована Європейським екологічним агентством (EEA). Вона дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки через ланцюг: D (Driving forces) - рушійні сили (економічна активність); P (Pressure) - тиск (викиди); S (State) - стан довкілля; I (Impact) - вплив на здоров'я та екосистеми; R (Response) - реакція уряду (інвестиції, податки, стандарти) [31].

Таким чином, «зелена» економіка виступає фундаментальним курсом екологізації всієї господарської системи, де соціальна справедливість та екологічна стійкість інтегровані в економічні процеси на рівні прийняття управлінських рішень. Справжній перехід до цієї моделі можливий лише за умови інтеграції екологічних критеріїв у всі інвестиційні стратегії та операційні моделі бізнесу на основі принципів ESG.

Формування та розвиток концепції «зеленої» економіки є тривалим історичним процесом, який відбувався поступово, з набуттям нових вагомих ознак на кожному етапі трансформації суспільної думки та економічної політики. Генезис цієї концепції не був лінійним; він став результатом усвідомлення обмеженості природних ресурсів та неможливості подальшого ігнорування екологічних факторів у традиційних моделях зростання. Дослідники виокремлюють три ключові етапи цієї еволюції, що відображають шлях від стихійних протестів до системних державних стратегій (табл. 1.2).

Перший етап (середина 40-х - початок 60-х років XX ст.) характеризується як період формування і становлення «зеленої» економіки.

Він припав на час стрімкого повоєнного відновлення промисловості, коли домінуючим пріоритетом було кількісне нарощування виробництва за моделлю «коричневої» економіки. У цей період природа розглядалася переважно як безкоштовне джерело сировини та резервуар для відходів. Саме як реакція на масштабне промислове забруднення та деградацію природних систем у найбільш розвинених країнах почали зароджуватися перші організовані рухи із захисту навколишнього природного середовища. Ці перші кроки в екологізації економік стали підґрунтям для подальшого теоретичного переосмислення взаємодії людини та біосфери.

Таблиця 1.2.

Основні етапи еволюції концепції «зеленої» економіки

Етап	Період	Ключова характеристика та знакові події
I. Формування та становлення	Середина 40-х - початок 60-х рр. XX ст.	Реакція на масштабне промислове забруднення повоєнного часу; зародження перших екологічних рухів.
II. Активна інституалізація	Початок 60-х - кінець 80-х рр. XX ст.	Вихід доповіді «Blueprint for a Green Economy» (1989 р.); офіційне закріплення терміну та методик оцінки екологічних витрат.
III. Формування системних рішень	Кінець 80-х рр. XX ст. - сьогодення	Популяризація через ініціативу ООН «Global Green New Deal» (2009 р.); прийняття «Європейського зеленого курсу» та стратегій декарбонізації.

Джерело: систематизовано на основі [1, 19, 39, 40]

Другий етап (початок 60-х - кінець 80-х років XX ст.) став періодом активної інституалізації «зеленої» економіки як у науковому середовищі, так і в політичній практиці. У цей час екологічний активізм трансформувався у науково обґрунтовану критику існуючих господарських систем. Ключовою подією етапу стала публікація у 1989 році доповіді «Blueprint for a Green Economy» (автори Д. Пірс, А. Маркандя та Е. Барб’єр), підготовленої для британського уряду.

Цей документ став наріжним каменем для сучасної теорії з кількох причин:

• Він офіційно закріпив термін «зелена економіка» у політичному та науковому дискурсі.

• У ньому було вперше запропоновано методику оцінки екологічних витрат та наслідків економічного прогресу для довкілля.

• Автори обґрунтували тезу, що економіка не може вважатися успішною, якщо вона знищує природний капітал, на якому базується.

Наступні видання цієї доповіді у 1991 та 1994 роках значно розширили тематику, включивши до неї такі глобальні виклики, як зміни клімату, руйнування озонового шару та критичну втрату біорізноманіття. Це заклало фундамент для переходу до третього, найбільш активного етапу - формування системних політичних рішень на рівні урядів багатьох країн світу

Третій етап еволюції концепції (з кінця 80-х років XX ст. по теперішній час) характеризується переходом від теоретичних дискусій до формування системних політичних рішень на глобальному та національному рівнях. У 2008 році Програма ООН з довкілля (UNEP) надала потужного імпульсу розвитку цієї моделі через ініціативу «Зелена економіка» (GEI), запропонувавши робоче визначення економіки, що сприяє покращенню добробуту людей при значному зниженні екологічних ризиків та дефіциту ресурсів. Важливою віхою став звіт 2009 року «Глобальний зелений новий курс» (*Global Green New Deal*), який визначив, що вихід зі світової фінансової кризи має відбуватися саме через масштабне інвестування в «зелені» сектори.

Остаточне глобальне визнання концепція отримала на саміті ООН «Ріо+20» у 2012 році, де її було офіційно проголошено одним із головних інструментів для досягнення цілей сталого розвитку та подолання бідності. На сучасному етапі центральним елементом міжнародної політики став «Європейський зелений курс» (*European Green Deal*), прийнятий Європейською Комісією у 2019 році. Цей документ розглядається не просто як екологічна програма, а як стратегія нової моделі економічного зростання, що має на меті перетворення ЄС на перший кліматично нейтральний континент до 2050 року. Механізм «зеленого» переходу в межах цього курсу

базується на принципі «подвійного дивіденду», де екологізація виробництва стає драйвером підвищення глобальної конкурентоспроможності промисловості через впровадження інновацій та ресурсоефективних технологій.

Еволюція «зеленої» парадигми в Україні набула особливої траєкторії, пройшовши шлях від адаптації європейських стандартів до формування унікальної концепції «зеленого відновлення» (*Green Recovery*). Після початку повномасштабної війни стратегічне бачення розвитку країни трансформувалося: «зелене» відновлення тепер розглядається як єдина альтернатива відбудові застарілої «коричневої» моделі минулого. Науковці наголошують, що в умовах повоєнної трансформації Україна має унікальний шанс здійснити структурну модернізацію, орієнтовану на повну відмову від викопного палива, розвиток відновлюваних джерел енергії та впровадження принципів циркулярної економіки.

Ключові аспекти сучасної еволюції концепції в українському контексті включають:

1. Модернізація енергетики: заміна зруйнованих об’єктів генерації на потужності ВДЕ (сонячну, вітрову та біоенергію), що водночас зміцнює енергетичну незалежність і безпеку держави.

2. Енергоефективне будівництво: інтеграція стандартів низьковуглецевого будівництва при відбудові зруйнованих міст, оскільки будівлі є одними з найбільших споживачів енергії.

3. Екологічна реабілітація: очищення територій від забруднень, спричинених воєнними діями, та відновлення природного капіталу як базису для майбутнього розвитку.

Сучасна система вимірювання прогресу «зеленої» трансформації, що сформувалася на фінальному етапі еволюції, базується на використанні інтегральних індикаторів. Провідними серед них є Індекс екологічної ефективності (EPI), що оцінює результативність державної екологічної політики, та Green Growth Index (GGI), який відображає баланс між

економічним зростанням і збереженням природного капіталу. Незважаючи на критичні виклики війни, у 2023 році Україна продемонструвала позитивну динаміку в Індексі зеленого майбутнього (*Green Future Index*), що свідчить про глибоке усвідомлення урядом та суспільством необхідності інтеграції у глобальні екологічні тренди та ринки G7.

Отже, еволюція «зеленої» економіки пройшла складний шлях від стихійного активізму до всеохоплюючої стратегії державного управління, де інтеграція принципів ESG (екологічного, соціального та корпоративного управління) стає обов'язковою умовою доступу до міжнародного капіталу та забезпечення довгострокової стабільності держави.

1.2. Практика зарубіжних країн щодо формування та реалізації політики сталого розвитку в контексті «зеленої» економіки

На сучасному етапі розвитку суспільства чітко простежується суттєвий розрив між усвідомленням екологічних загроз та повсякденними практиками населення. Водночас у розвинених країнах світу сформувалися різні моделі управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, що зумовлює відмінності у підходах до реалізації екологічної політики. У цьому підрозділі досліджується досвід окремих розвинених держав, діяльність яких спрямована на стимулювання реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки та, на нашу думку, може бути адаптована до умов України у сфері охорони довкілля й раціонального використання природних ресурсів [42].

Сучасний світ стикається з комплексом глобальних викликів, серед яких зміна клімату, виснаження невідновлюваних природних ресурсів, демографічний тиск, поширення бідності, продовольча нестабільність та інші проблеми, що посилюються кризовими явищами у соціально-економічній системі, сформованій на засадах вільних ринкових відносин. Світова економіка фактично вичерпала модель розвитку, у якій ключову роль

відігравали природні ресурси, що спричинило глобальну кризу та актуалізувало потребу в пошуку альтернативного вектора розвитку, орієнтованого на збереження природного потенціалу.

Практика саморегулювання ринкових процесів виявилася недостатньо ефективною з точки зору забезпечення екологічної безпеки та соціальної стабільності. У зв'язку з цим експерти Організації Об'єднаних Націй наголошують на необхідності формування та реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, яка передбачає посилення ролі держави та наднаціональних інституцій у регулюванні економічних процесів. Такий підхід спрямований на зменшення навантаження на природно-ресурсну базу шляхом диверсифікації джерел економічного зростання, екологізації промислових галузей та створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності з використанням «зелених» технологій [32].

Близько двох десятиліть тому міжнародна спільнота сформувала концепцію сталого розвитку, в основі якої лежить необхідність збалансованого поєднання економічного зростання, соціального розвитку та збереження довкілля. Зазначені складові мають бути узгоджені між собою незалежно від рівня розвитку країн — як для розвинених держав, так і для країн, що розвиваються, та економік перехідного типу. На сучасному етапі людство постало перед безальтернативним вибором: або продовжувати рух за інерційною моделлю, що призводить до деградації довкілля та виснаження ресурсів, або перейти до нового глобального напряму розвитку, здатного задовольняти потреби сьогодення без створення загроз для майбутніх поколінь [42].

Тривале економічне зростання у глобальному масштабі зумовлює постійне збільшення потреби в енергетичних ресурсах та розширення виробничих потужностей, необхідних для підтримання економічної динаміки. Водночас зниження вартості технологій у поєднанні зі зростанням цін на викопні енергоносії сприяє підвищенню конкурентоспроможності

відновлюваних джерел енергії. У результаті навіть країни, що традиційно спеціалізуються на експорті енергоресурсів, дедалі активніше розглядають розвиток відновлюваної енергетики як інструмент скорочення внутрішнього споживання викопного палива та збереження запасів нафти й газу для зовнішніх ринків [42].

Розвиток відновлюваної енергетики на регіональному рівні здатний забезпечити низку позитивних ефектів, зокрема розширення доступу населення та бізнесу до надійного й доступного електропостачання завдяки модернізації та розбудові мережевої інфраструктури, підвищення енергетичної безпеки через диверсифікацію джерел енергії, скорочення викидів вуглецю, а також стимулювання інвестиційної активності й створення нових робочих місць [42].

У багатьох країнах світу на сьогодні вже сформовано та впроваджено державні стратегії, програми й концепції, спрямовані на «озеленення» національних економік. У межах реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки держави визначають конкретні кількісні та якісні цілі, які відрізняються залежно від національних пріоритетів і специфіки трактування самої концепції «зеленої» економіки. Такі цілі охоплюють широкий спектр напрямів, зокрема скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності житлового фонду, оптимізацію просторового розміщення природних екосистем, покращення якості водних ресурсів тощо [42].

На сучасному етапі в країнах Європи та Сполучених Штатах Америки підтримка політики «зеленої» економіки перетворилася на один із перспективних напрямів державного регулювання та економічного розвитку. «Зелені» технології й використання відновлюваних джерел енергії стали важливими інструментами стимулювання економічної активності. У середньостроковій перспективі подальше вдосконалення вітрової, сонячної та гідроенергетики створює передумови для поступового витіснення екологічно небезпечних і низькоефективних виробництв. За прогнозними оцінками

European Renewable Energy Council, у 2030 році частка відновлюваних джерел у світовому енергоспоживанні може досягти 35 % [32].

З метою досягнення подвоєння частки відновлюваних джерел енергії у структурі світового кінцевого енергоспоживання в період 2010–2030 рр. Міжнародним агентством з відновлюваної енергетики (IRENA) було розроблено стратегічний документ – Дорожню карту REmap 2030 [226]. Ключовим орієнтиром цього документа визначено зростання частки ВДЕ з 18 % у 2010 році до 36 % у 2030 році в загальному обсязі кінцевого споживання енергії [41].

Реалізація зазначеної мети передбачає суттєву структурну трансформацію відновлюваного енергетичного сектору, зокрема поступове скорочення ролі традиційної біомаси. Так, у 2010 році близько половини від загальної частки ВДЕ припадало саме на традиційну біомасу, тоді як відповідно до прогнозних розрахунків IRENA у 2030 році її частка має знизитися до рівня близько 6 %. Натомість частка сучасних відновлюваних джерел енергії повинна зрости майже утричі та досягти приблизно 30 %, що свідчить про переорієнтацію енергетичних систем на більш технологічні та екологічно ефективні рішення.

Відповідно до прогнозних оцінок Світової енергетичної ради (World Energy Council – WEC) [11], розвиток світової енергетичної системи до 2050 року може відбуватися за двома альтернативними сценаріями. Перший сценарій, умовно названий «Джаз», передбачає інерційний характер трансформації енергетичного сектору та характеризується відносно повільним поширенням відновлюваних джерел енергії. За цим сценарієм їх частка у загальному постачанні первинної енергії у 2050 році становитиме близько 20 %, водночас загальний обсяг постачання первинної енергії зросте на 38 % порівняно з 2010 роком — з 546 ЕДж/рік до 879 ЕДж/рік. З огляду на вже досягнуті цілі у сфері розвитку ВДЕ, зазначений сценарій оцінюється як малореалістичний [41].

Натомість другий сценарій – «Симфонія» – ґрунтується на активному розвитку відновлюваної енергетики та системному підвищенні енергоефективності. У межах цього підходу прогнозується, що у 2050 році частка ВДЕ у загальному постачанні первинної енергії наблизиться до 30 %, а у структурі виробництва електроенергії перевищить 50 %. При цьому зростання загального обсягу енергопостачання у період 2010–2050 рр. становитиме лише 22 %, що свідчить про більш раціональне використання ресурсів та підвищення ефективності енергетичних систем [32].

У світовій практиці вже заплановано реалізацію близько 150 масштабних проєктів, спрямованих на поетапну відмову від використання викопного палива та перехід до повністю відновлюваної енергетики. Узагальнення міжнародного досвіду дозволяє виокремити три базові підходи до реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки [41].

Північноамериканський підхід орієнтований насамперед на забезпечення енергетичної незалежності. У Сполучених Штатах Америки ключовим напрямом політики сталого розвитку в межах «зеленої» економіки визначено розвиток альтернативної енергетики. Згідно з прогнозами, до 2030 року близько 65 % електроенергії країна вироблятиме за рахунок сонячних енергетичних установок, а близько 35 % — у вигляді теплової енергії. Уряд США оприлюднив довгостроковий інвестиційний план, спрямований на розвиток екологічно чистих технологій, що має на меті не лише поліпшення екологічної ситуації, а й створення до 5 млн нових робочих місць [41].

Тихоокеанський підхід базується на пріоритеті інноваційного розвитку та науково-технологічних рішень. Китайська Народна Республіка посідає провідні позиції на світовому ринку «зелених» технологій, забезпечуючи близько 40 % глобального експорту сонячних панелей і 20 % вітроенергетичних установок. Окрім цього, Китай активно інвестує у розвиток нанотехнологій як перспективного напряму «зеленої» економіки, зокрема шляхом створення Глобального інноваційного центру нановолокон (Global

Innovation GICNA). Стратегічною, хоча й неофіційно задекларованою метою Китаю є досягнення світового лідерства у сфері «зелених» технологій у XXI столітті [41].

Китай також став світовим лідером за масштабами «зеленої» складової національного антикризового пакета, частка якої становить 33,4 % від загального обсягу заходів. Фінансові ресурси спрямовуються передусім на розвиток систем поводження з відходами, модернізацію електромереж, будівництво високошвидкісних залізниць, удосконалення систем водопостачання та очищення води [18]. Активний розвиток відновлюваної енергетики у Китаї зумовлений необхідністю зниження екологічного навантаження, скорочення частки вугільної генерації у виробництві електроенергії та зменшення викидів CO_2 [15].

Європейський підхід до реалізації «зеленої» економіки перебуває на стадії трансформації та поєднує розвиток інноваційних технологій із прагненням до енергетичної автономії. У межах стратегічних цілей Європейського Союзу до 2030 року передбачено скорочення викидів парникових газів на 40 % порівняно з рівнем 1990 року та досягнення частки відновлюваних джерел енергії на рівні 27 % у загальному енергетичному балансі. Для цього в країнах ЄС реалізуються державні програми фінансування наукових досліджень і розробок, а також передбачено додаткову фінансову підтримку державного сектору з боку урядів країн-членів.

Подальший розвиток «зеленої» економіки в Європі пов’язаний із реалізацією Європейського зеленого курсу, який спрямований на підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії та підтримку локальних «зелених» проєктів. Уряди країн ЄС акцентують увагу на забезпеченні довгострокової економічної доцільності використання ВДЕ шляхом упровадження інноваційних технологій [21].

Зміна клімату та деградація довкілля розглядаються як екзистенційні виклики для Європи та світу загалом. У зв’язку з цим Європейський Союз формує нову модель економічного зростання, спрямовану на трансформацію

економіки у сучасну, ресурсоефективну та конкурентоспроможну систему. Європейський зелений курс передбачає стимулювання раціонального використання ресурсів, перехід до чистої економіки, відновлення біорізноманіття та зменшення рівня забруднення. Для досягнення зазначених цілей визначено необхідні обсяги інвестицій і фінансові інструменти, а також передбачено активну участь усіх секторів економіки, зокрема через інвестування в екологічно чисті технології, підтримку інновацій, розвиток сталого транспорту, підвищення енергоефективності будівель і міжнародне співробітництво у сфері екологічних стандартів [41].

Попри значні обсяги фінансової підтримки економіки з боку урядів розвинених країн, інвестиції в екологічні проєкти не можуть розглядатися за залишковим принципом. Навпаки, саме «зелені» ініціативи здатні стати одним із ключових драйверів формування економіки нового типу, орієнтованої на сталий розвиток та довгострокову екологічну безпеку.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

2.1. Аналіз реалізації державної політики сталого розвитку на принципах «зеленої» економіки в Україні в контексті міжнародних практик та глобального «зеленого» переходу

Ключовою передумовою переходу до державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки є інтеграція економічної та екологічної політики в єдину систему державного управління. Такий підхід створює можливості для формування нових джерел економічного зростання, одночасно зменшуючи антропогенне навантаження на природний капітал. Крім того, поєднання економічних і екологічних інструментів виступає основою для підвищення рівня соціальної справедливості та впровадження більш збалансованих механізмів розподілу екологічних витрат між усіма учасниками суспільних відносин [42].

Реалізація державної політики сталого розвитку в межах моделі «зеленої» економіки базується на принципах раціонального використання природних ресурсів і скорочення негативного впливу традиційних джерел енергії на довкілля. Збереження існуючих моделей виробництва та споживання без урахування екологічних обмежень у довгостроковій перспективі призведе до критичного виснаження ресурсної бази, що, за прогнозами, до середини XXI століття може вимагати використання ресурсів, еквівалентних потенціалу кількох планет.

У різні періоди формуванням і реалізацією державної політики сталого розвитку в Україні займалися різні центральні органи виконавчої влади, зокрема Рада національної безпеки і оборони України, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, а також Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. З урахуванням рекомендацій експертів ООН та практики країн Європейського Союзу щодо визначення стратегічних орієнтирів

«зеленої» економіки як інструменту реалізації сталого розвитку, доцільним є покладення координаційної ролі у формуванні та реалізації відповідної державної політики на Міністерство економіки та торгівлі України із створенням при ньому міжвідомчої робочої групи, відповідальної за інтеграцію соціальних, економічних і екологічних пріоритетів [42].

Починаючи з другої половини попереднього десятиліття, в Україні було започатковано перші системні кроки щодо інституційного визнання політики сталого розвитку на національному рівні. Цей процес відбувався в умовах складної та напруженої державотворчої динаміки, що супроводжувалася формуванням базових державних інституцій, закладенням підґрунтя для соціально-економічних трансформацій, становленням нових суспільно-політичних відносин, а також поступовим формуванням ідеології сталого розвитку як концептуальної основи державних стратегій XXI століття.

Узагальнення національного досвіду свідчить, що формування та реалізація державної політики сталого розвитку в Україні охоплює період тривалістю близько двадцяти п’яти років, протягом якого відбувалася еволюція підходів, інструментів і механізмів державного регулювання у цій сфері (рис. 2.1).

Перший етап (1997–2003 рр.) – зародження державної політики сталого розвитку.

На початковому етапі в Україні було започатковано інституційні основи державної політики сталого розвитку. Зокрема, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 1997 року № 1491 [151] при Уряді України було створено Національну комісію сталого розвитку. Діяльність цього консультативно-дорадчого органу була спрямована на формування національної стратегії розвитку суспільства з урахуванням збалансованого поєднання економічних, соціальних та екологічних складових. Водночас у 2003 році, згідно з постановою КМУ № 1414, зазначену комісію було ліквідовано, що негативно позначилося на інституційній спадковості політики сталого розвитку.

Рис. 2.2. Становлення та розвиток державної політики сталого розвитку в Україні

Джерело: складено автором на основі [28]

У цей період також було підготовлено проєкт Концепції сталого розвитку України, однак він так і не був схвалений Верховною Радою України. Крім того, при Президентові України було створено Національну раду зі сталого розвитку, проте її діяльність носила формальний характер і не супроводжувалася регулярною роботою.

Другий етап (2003–2015 рр.) – інституційне становлення політики сталого розвитку [42].

У зазначений період за участю Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України та місцевих органів виконавчої влади було сформовано низку програмних документів, у яких акцентовано увагу на принципах сталого розвитку та необхідності розв'язання глобальних, національних і регіональних проблем. У 2003 році було затверджено Комплексну програму реалізації на національному рівні рішень Всесвітнього саміту зі сталого розвитку на 2003–2015 роки, яка визначалась як основа стратегічного планування переходу України до моделі сталого розвитку та її європейської інтеграції.

Зазначена програма окреслювала напрями подолання ключових глобальних і внутрішніх проблем, пов'язаних із переходом до сталого розвитку, та розглядалася як важливий елемент державної політики, спрямованої на гармонізацію економічних, соціальних і екологічних складових. У цей же період на рівні Європейського Союзу Європейською Комісією було започатковано розроблення нової стратегії сталого зростання «Європа–2020», покликаної забезпечити вихід економіки ЄС з кризи та підготувати її до викликів сталого розвитку, ресурсозбереження й демографічних змін [42].

Стратегія «Європа–2020» [213] визначила три взаємопов'язані пріоритети: розвиток економіки знань і інновацій як основи конкурентоспроможності; перехід до ресурсоефективної та низьковуглецевої економіки; забезпечення соціальної та територіальної згуртованості. У межах цієї стратегії держави-члени ЄС зобов'язувалися реалізувати національні політики для досягнення низки кількісних цілей, зокрема щодо рівня зайнятості, інвестицій у науку, скорочення викидів парникових газів, розвитку ВДЕ, підвищення рівня освіти та зменшення масштабів бідності.

Третій етап (2015–2020 рр.) – активізація державної політики сталого розвитку.

У зазначений період Україна приєдналася до ключових міжнародних документів у сфері сталого розвитку та розпочала їх імплементацію на національному рівні. До 2020 року було прийнято низку стратегічних документів, зокрема Стратегію сталого розвитку «Україна–2020», Концепцію сталого розвитку населених пунктів, Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року та інші [21].

Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» [182] була спрямована на подолання актуальних соціально-економічних і екологічних проблем, а також на прискорення процесів євроінтеграції. Документ передбачав реалізацію 62 реформ, з яких вісім реформ і дві програми визначено як пріоритетні, а також установлював 25 ключових показників оцінювання розвитку країни. Стратегія ґрунтувалася на чотирьох взаємопов'язаних напрямах: сталий розвиток держави; соціальна відповідальність і справедливість; безпека держави, бізнесу та громадян; утвердження позитивного іміджу України у світі [42].

Серед основних завдань визначено реформування систем державного управління, безпеки й оборони, охорони здоров'я, податкової та правоохоронної сфер, впровадження антикорупційних і судових реформ, розвиток підприємництва та процесів децентралізації. Пріоритетними програмами також було визначено забезпечення енергонезалежності та просування інтересів України у міжнародному інформаційному просторі [31].

Четвертий етап (з 2020 р. – дотепер) – подальша розбудова політики сталого розвитку.

На сучасному етапі в Україні здійснюються послідовні кроки щодо офіційного впровадження глобальної стратегії сталого розвитку. Зокрема, створено Національну комісію сталого розвитку України, визначено та адаптовано національні Цілі сталого розвитку, затверджено Концепцію і Стратегію державної екологічної політики України до 2030 року, розроблено Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на

2020–2025 роки, а також підготовлено проєкт Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. За оцінками міжнародних експертів, за рівнем імплементації Цілей сталого розвитку Україна перебуває на співставному рівні з іншими країнами пострадянського простору [42].

Інклюзивний підхід до адаптації Цілей сталого розвитку, здійснений з урахуванням національних особливостей соціально-економічного розвитку України, сприяв формуванню цілісної національної системи ЦСР. У межах цієї системи визначено 86 національних цілей, реалізація яких відстежується за допомогою 183 індикаторів моніторингу. Для координації процесу впровадження ЦСР Урядом було створено Міжвідомчу робочу групу, а також закріплено відповідальність центральних органів виконавчої влади за досягнення відповідних цілей.

Водночас на найвищому державному рівні було прийнято управлінські рішення, що інституціоналізували Цілі сталого розвитку як базовий орієнтир державного стратегічного планування. Зокрема, Указом Президента України ЦСР визначено еталоном для програмування та прогнозування державних політик і стратегічних документів. У країні сформовано систему моніторингу досягнення ЦСР, проведено оцінювання рівня інтеграції Цілей сталого розвитку в національні та субнаціональні документи планування, а також забезпечено їх включення до 162 урядових нормативно-правових актів, що охоплюють понад 4300 запланованих заходів. У березні 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив власну Програму діяльності, підтвердивши на практиці прихильність реалізації Цілей сталого розвитку.

Сучасна світова економіка перебуває в стадії глибокої структурної трансформації, де рівень екологічної ефективності та здатність до декарбонізації стають визначальними чинниками національної конкурентоспроможності. Глобальний контекст «зеленого» переходу характеризується високим ступенем нерівномірності: у той час як розвинені країни G7 та ЄС активно впроваджують чисті технології та механізми вуглецевого коригування, країни з економіками, що розвиваються,

продовжують нарощувати обсяги викидів через інтенсивну індустріалізацію та залежність від викопного палива [42].

Станом на 2024-2025 роки розподіл світових викидів вуглекислого газу демонструє критичне домінування обмеженої кількості великих емітентів (табл. 2.1). Китай залишається абсолютним лідером, забезпечуючи близько 32% світових викидів. У 2023 році викиди цієї країни досягли рекордних 11,2 млрд тонн, що зумовлено високою питомою вагою вугільної генерації в енергобалансі.

Таблиця 2.1

Основні країни-лідери за обсягами викидів вуглекислого газу у світі

Країна / Регіон	Частка у світових викидах (2024 р.)	Річна динаміка викидів (%)	Причини та ключові тенденції
Китай	32%	+0,2%	Рекордні 11,2 млрд тонн; залежність від вугілля.
США	13%	-3,8%	Активне впровадження ВДЕ та скорочення споживання вугілля.
Індія	~8%	+4,6%	Найвищий темп росту через стрімку індустріалізацію.
ЄС	7%	-3,8%	Лідерство у декарбонізації; реалізація Green Deal

Джерело: систематизовано на основі [12, 18, 30, 40]

На відміну від країн Азії, Європейський Союз демонструє успішну модель відокремлення (*decoupling*) економічного зростання від екологічного тиску. У 2024 році в ЄС зафіксовано скорочення викидів на 3,8%. Проте аналіз територіальної диверсифікації всередині Союзу виявляє значні диспропорції. За допомогою синтетичного індексу зеленої економіки, середнє значення якого в ЄС зросло з 0,4488 у 2014 році до 0,4529 у 2021 році, науковці виокремлюють чотири територіальні групи країн:

1. Група лідерів (Високий рівень): Фінляндія (індекс 0,6447), Швеція (0,6029), Нідерланди, Австрія та Данія. Ці держави мають найбільш розвинену систему екологічного оподаткування та високу частку ВДЕ.

2. Група середнього рівня: Німеччина (0,5296), Естонія, Італія. Естонія продемонструвала найбільший прогрес, підвищивши індекс на 24,65% за рахунок діджиталізації енергомереж.

3. Група нижче середнього: Франція, Іспанія, Польща. Польща стикається з труднощами трансформації через історичну залежність від вугільного басейну.

4. Група аутсайдерів: Румунія (0,3391) та Кіпр (0,3652), де інвестиції в «зелені» технології залишаються недостатніми [42].

Для України в цьому контексті критично важливим є Індекс зеленого майбутнього (Green Future Index). Попри катастрофічні наслідки війни, у 2023 році країна продемонструвала позитивну динаміку в цьому рейтингу. Це свідчить про те, що «зелена» трансформація сприймається не як додаткове навантаження, а як стратегічний інструмент повоєнного відновлення.

Особливе місце в аналізі територіальних аспектів займає модернізація на рівні територіальних громад (ТГ). Розглянемо приклад Ірпінської міської територіальної громади (як типового об'єкта, що потребує «зеленого відновлення»). Згідно з концепцією *Green Recovery*, відбудова громади має базуватися на принципах енергоефективності, оскільки будівлі в Європі споживають понад 33% всієї енергії. Для Ірпінської ТГ впровадження стандартів низьковуглецевого будівництва дозволить скоротити споживання енергоресурсів на 30-40%.

Енергетична трансформація ТГ передбачає перехід від централізованих систем до розподіленої генерації на основі ВДЕ. Станом на 2023 рік частка відновлюваної енергії в ЄС склала 15,3%, а ціль до 2030 року - 40%. Для українських громад це означає встановлення сонячних панелей на муніципальних будівлях, розвиток біокотелень та використання ШІ для оптимізації енергоспоживання (Smart Grids).

Важливим вектором територіальної трансформації в межах «зеленого» курсу є підвищення енергоефективності будівель, оскільки саме цей сектор є одним із найбільших споживачів енергії в Європі, на який припадає понад

третина всіх викидів у ЄС. Згідно з аналітичними даними, на сьогодні приблизно 75% будівель у країнах Європейського Союзу не є енергоефективними, а темпи їх оновлення залишаються вкрай низькими - лише 1% житлового фонду щорічно проходить термічну модернізацію,. У межах «Європейського зеленого курсу» поставлено амбітну мету: до 2050 року змінити цей показник таким чином, щоб частка неенергоефективних споруд становила лише 5-15% [42].

Економічним стимулом для такої модернізації на рівні територій виступає вуглецеве регулювання. Станом на 2025 рік ціна на вуглецеві квоти в системі EU ETS демонструє стабільне зростання і, за прогнозами, становитиме приблизно €76,88 за тонну. Поступове підвищення вартості квот є стратегічним сигналом для підприємств та муніципалітетів: декарбонізація стає економічно вигіднішою за виплату штрафів або купівлю дозволів на викиди. Для України це означає необхідність швидкої адаптації національної системи моніторингу до європейських стандартів для збереження конкурентоспроможності експортно-орієнтованих галузей.

Паралельно з регуляторними інструментами, ключовим каталізатором «зеленого» зростання стають цифрові інновації, зокрема штучний інтелект (AI). Новітні дослідження доводять, що впровадження AI-технологій дозволяє суттєво мінімізувати екологічне навантаження через:

• Оптимізацію енергоспоживання: використання інтелектуальних систем (Smart Grids) для управління ресурсами в реальному часі.

• Прогностичну аналітику: моделювання впливу економічної активності та урбанізації на рівень викидів для прийняття ефективних управлінських рішень.

• Стимулювання «зелених» інвестицій: поєднання AI-технологій із прямими іноземними інвестиціями (FDI) створює синергетичний ефект, що прискорює декарбонізацію промислових та аграрних ланцюгів.

Фінансова архітектура цього переходу базується на стрімкому розвитку ринку «зелених» активів. Попри глобальні коливання, капіталізація світового

ринку «зеленої» економіки у першій половині 2023 року досягла 6,5 трлн дол. США, що становить близько 9,2% від загального світового ринку,. Пріоритетними напрямами фінансування залишаються проєкти у сфері чистої енергії (ЦСР 7), сталого розвитку громад (ЦСР 11) та кліматичних дій (ЦСР 13), на які припадає 48% усіх випущених «зелених» та соціальних облігацій.

Для успішної реалізації стратегії сталого розвитку українським підприємствам та органам місцевого самоврядування необхідно інтегрувати ESG-стандарти (екологічне, соціальне та корпоративне управління) у свої операційні моделі. Це є обов'язковою умовою для залучення міжнародного капіталу в екологічно чисті проєкти та сприяє довгостроковій стабільності держави в умовах повоєнної трансформації. Отже, «зелена» трансформація на територіальному рівні в Україні має відбуватися через синергію енергоефективності, цифрових технологій та сучасних фінансових інструментів, що забезпечить високу конкурентоспроможність країни в глобальному екологічному просторі [42].

Аналіз територіальної диверсифікації процесів «озеленення» в межах Європейського Союзу дозволяє виявити глибокі структурні розриви між регіонами. За результатами багатовимірного порівняльного аналізу, проведеного на основі 21 індикатора ОЕСР та Eurostat, було встановлено, що середнє значення синтетичного індексу зеленої економіки в ЄС зросло з 0,4488 у 2014 році до 0,4529 у 2021 році. Попри загальну позитивну динаміку, у 48,1% країн-членів зафіксовано певне зниження цього показника, що свідчить про посилення поляризації між «зеленими» лідерами та країнами, що відстають.

Особливий науковий інтерес становить групування країн за рівнем їхньої екологічної та ресурсної продуктивності (табл. 2.2), що дозволяє спрогнозувати траєкторії розвитку для України в процесі євроінтеграції.

Центральним вектором територіальної модернізації в межах «Зеленого курсу» виступає реновація будівельного сектору. У країнах ЄС будівлі споживають понад 33% усієї енергії та генерують понад третину викидів парникових газів. На сьогодні приблизно 75% житлового та адміністративного

фонду в ЄС не відповідає стандартам енергоефективності, при цьому темпи щорічного оновлення становлять лише 1%. Стратегічна мета Європейської Комісії полягає у радикальному скороченні частки неенергоефективних будівель до 5-15% до 2050 року. Для українських територіальних громад цей досвід є критично важливим у контексті «зеленого» відновлення (Green Recovery).

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика країн ЄС за рівнем розвитку «зеленої» економіки

Група за рівнем розвитку	Країни-представники	Характерні особливості та індекси
Група 1 (Високий)	Фінляндія, Швеція, Данія, Нідерланди, Австрія	Індекс > 0,55. Повне відокремлення (*decoupling*) росту ВВП від викидів.
Група 2 (Середньо-високий)	Німеччина, Естонія, Італія, Ірландія	Динамічний розвиток; Естонія продемонструвала ріст на 24,65%.
Група 3 (Середньо-низький)	Франція, Іспанія, Польща, Бельгія, Угорщина	Найчисленніша група; залежність від перехідних технологій.
Група 4 (Низький)	Румунія, Польща, Кіпр, Болгарія	Індекс < 0,35. Складність декарбонізації енергоємних секторів.

Джерело: систематизовано на основі [2, 4, 9, 20, 25, 37]

Економічним драйвером такої трансформації на рівні ТГ є вуглецеве регулювання. Прогнозована ціна вуглецевих квот у системі EU ETS на 2025 рік у розмірі €76,88 за тонну створює потужний фінансовий тиск на місцеві промислові підприємства та комунальний сектор. Для громад це означає перехід від сплати штрафів за викиди до інвестування в екологічно чисті технології. Важливу роль тут відіграє залучення «зелених» інвестицій, капіталізація яких у світі у 2023 році досягла 6,5 трлн дол. США (9,2% від глобального ринку).

Паралельно з фінансовими механізмами, ключовим каталізатором «зеленого» зростання стають цифрові інновації та штучний інтелект (AI). Дослідження підтверджують, що впровадження AI дозволяє оптимізувати роботу енергосистем (Smart Grids), точно прогнозувати рівень екологічного

навантаження та забезпечувати дотримання ESG-стандартів на рівні муніципального управління.

Особливе місце України в міжнародних рейтингах, зокрема позитивна динаміка в Індексі зеленого майбутнього (Green Future Index 2023), свідчить про те, що держава розглядає екологічну модернізацію не як навантаження, а як інструмент підвищення конкурентоспроможності територій. Модернізація енергетики (заміна ТЕС на ВДЕ) та агропромислового сектору на засадах біоекономіки стає наріжним каменем стратегії інтеграції українських громад у європейський екологічний та економічний простір.

2.2. Особливості та проблемні аспекти «зеленого» відновлення України в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності

Повномасштабна війна на території України спричинила безпрецедентні за масштабами руйнування, які потребують не просто фізичного відновлення об'єктів інфраструктури, а глибокого стратегічного переосмислення всієї траєкторії національного розвитку. У сучасній науковій думці підкреслюється, що відбудова країни після такої катастрофи є унікальним «вікном можливостей» для повної відмови від застарілих енергоємних моделей минулого та переходу до високих стандартів екологічної стійкості. Військові дії завдали нищівного удару по природному капіталу України: масштабне забруднення ґрунтів хімічними речовинами від вибухів, мінування територій, руйнація екосистем водойм, деградація лісових масивів та критична втрата біорізноманіття формують нові виклики для національної безпеки [42].

У цьому контексті єдиною життєздатною стратегією виступає концепція «зеленого відновлення» (Green Recovery), яка визначається як процес комплексної відбудови економіки та соціальних структур з наскрізним акцентом на захист довкілля та адаптацію до кліматичних змін,. Масштаб запланованих заходів є найбільшим екологічним проєктом у Європі з часів Другої світової війни, а інвестиційні рішення, що приймаються сьогодні,

визначатимуть стан довкілля та конкурентоспроможність країни на десятиліття вперед.

Одним із найгостріших прикладних завдань «зеленого» курсу є управління відходами руйнувань, обсяг яких на деокупованих територіях досяг критичних позначок. Вирішення цієї проблеми базується на впровадженні моделей циркулярної (кругової) економіки, що передбачає переробку та повторне використання будівельних матеріалів зруйнованої інфраструктури. Такий підхід дозволяє мінімізувати антропогенний тиск на природні ресурси, скоротити витрати на логістику будівельних сумішей та забезпечити ефективне поводження з ресурсами у ланцюгах доданої вартості.

Наріжним каменем структурної трансформації є модернізація ключових галузей, де кожне управлінське рішення повинно містити екологічні запобіжники для запобігання помилкам минулих індустріальних епох. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Характеристика основних напрямів структурної модернізації економіки України в контексті реалізації політики сталого розвитку

Напрям модернізації	Ключові заходи та інструменти	Очікуваний стратегічний ефект
Енергетична інфраструктура	Повна відмова від застарілих ТЕС; заміна на потужності сонячної, вітрової та біоенергії,.	Зміцнення енергетичної незалежності; суттєве зниження викидів *CO*2,.
Будівельний сектор	Впровадження стандартів низьковуглецевого та енергоефективного будівництва,.	Скорочення енергоспоживання будівель на 30-40%; подолання енергетичної бідності.
Агропромисловий комплекс	Розвиток біоекономіки, використання біомаси та перехід до органічного землеробства,.	Підвищення конкурентоспроможності продукції на преміальних ринках ЄС та G7,.
Екологічна реабілітація	Очищення забруднених земель і водойм; відновлення лісів та заповідних зон,.	Повернення земель у господарський обіг; захист природного капіталу,

Джерело: систематизовано на основі [28, 31, 33, 37]

Після впровадження принципів кругової економіки центральним вектором стає енергетична трансформація. Україна має стратегічний шанс

замінити зруйновані теплові електростанції, що працювали на викопному паливі, новими об'єктами розподіленої генерації на основі сонячної, вітрової та біоенергії. Це не лише зміцнює енергетичну незалежність через децентралізацію мереж, а й дозволяє радикально знизити викиди вуглекислого газу, забезпечуючи відповідність українських підприємств нормам Європейського зеленого курсу.

Окрему увагу слід приділити модернізації агропромислового комплексу (АПК) на засадах біоекономіки. Для України, як одного з глобальних лідерів аграрного ринку, розвиток біоекономіки означає перехід до використання відновлюваних біологічних ресурсів (біомаси) для виробництва енергії та продукції з високою доданою вартістю. Це дозволяє не лише диверсифікувати експорт, а й створити нові «зелені» робочі місця у громадах, сприяючи соціальній інклюзії та подоланню бідності на сільських територіях.

Успішна реалізація цих стратегічних пріоритетів неможлива без стабільного фінансового фундаменту, який базується на інтеграції у глобальні інвестиційні потоки. Попри волатильність ринків акцій у 2022 році, світовий ринок «зеленої» економіки продемонстрував стійкість: його капіталізація у першій половині 2023 року досягла 6,5 трлн дол. США (9,2% від загального ринку). (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показник фінансового ринку	Значення (2023 р.)	Частка / Динаміка	Вплив на стратегію відновлення
Капіталізація ринку «зеленої» економіки	6,5 трлн дол. США	9,2% від світового ринку	Джерело ресурсів для масштабних інфраструктурних проєктів.
Випуск «зелених» та соціальних облігацій	899 млрд дол. США	48% спрямовано на ЦСР 7, 11, 13	Фінансування чистої енергії та сталого розвитку міст.
Прогнозована ціна вуглецевих квот (2025)	€76,88 за тонну	ріст на 0,2% (EU ETS)	Економічний стимул для підприємств до швидкої декарбонізації.

Джерело: систематизовано на основі [3, 5, 30, 35, 40]

Важливим вектором територіальної модернізації в межах «Зеленого курсу» виступає масштабна реновація будівельного сектору, оскільки саме будівлі є одними з найбільших споживачів енергії в Європі, на які припадає понад третина всіх викидів парникових газів у ЄС. Сучасний стан житлового та адміністративного фонду в європейському просторі свідчить про значний потенціал для енергозбереження: приблизно 75% будівель у ЄС на сьогодні не є енергоефективними, а темпи їх щорічного оновлення залишаються вкрай низькими - лише близько 1%. У межах стратегії «Європейського зеленого курсу» поставлено амбітну мету: до 2050 року радикально змінити цю структуру таким чином, щоб частка неенергоефективних споруд становила лише 5-15%.

Економічним драйвером, що прискорює декарбонізацію промислового та муніципального секторів, виступає система вуглецевого регулювання. Станом на 2025 рік прогнозується, що середня ціна вуглецевих квот у Європейському Союзі (EU ETS) становитиме приблизно €76,88 за тонну. Поступове зростання вартості викидів є потужним фінансовим стимулом для українських підприємств до впровадження низьковуглецевих технологій, адже висока ціна квот робить «брудне» виробництво економічно неконкурентоспроможним на ринках G7 та ЄС. Адаптація національної системи моніторингу та звітності до європейських стандартів стає необхідною умовою для інтеграції України в глобальні екологічні ланцюги доданої вартості.

Паралельно з регуляторними інструментами, ключовим інноваційним каталізатором «зеленого» зростання стає штучний інтелект (AI). Наукові дослідження підтверджують, що впровадження AI-технологій має пряму позитивну кореляцію зі скороченням викидів вуглецю за умови наявності відповідних екологічних запобіжників. У контексті повоєнного відновлення України штучний інтелект може виконувати такі критичні функції:

1. Оптимізація енергоспоживання: використання інтелектуальних систем управління енергомережами (Smart Grids) для мінімізації втрат у житлових та промислових системах.

2. Прогностична аналітика: моделювання впливу економічної активності та темпів урбанізації на стан довкілля для прийняття ефективних управлінських рішень на рівні громад.

3. Екологічний моніторинг: точне відстеження рівня забруднення територій та ефективності заходів з рекультивації земель.

Фінансова архітектура цього переходу базується на залученні масштабних обсягів «зеленого» капіталу (табл. 2.4). Незважаючи на волатильність глобальних ринків, капіталізація світового ринку «зеленої» економіки у першій половині 2023 року відновилася і досягла 6,5 трлн дол. США, що становить близько 9,2% від загального світового ринку. Важливу роль відіграє випуск «зелених» та соціальних облігацій, обсяг яких у 2022 році склав 899 млрд дол. США, при цьому 48% цих коштів було спрямовано на проєкти у сферах чистої енергії (ЦСР 7), сталого розвитку громад (ЦСР 11) та кліматичних дій (ЦСР 13).

Для успішного доступу до цих ресурсів українські підприємства та органи місцевого самоврядування повинні інтегрувати ESG-стандарти (екологічне, соціальне та корпоративне управління) у свої операційні моделі. Це забезпечує прозорість управління, відповідність міжнародним екологічним трендам та підвищує інвестиційну привабливість країни в процесі її євроінтеграції.

Отже, «зелена» трансформація України в умовах повоєнної відбудови є комплексною стратегією, де синергія енергоефективності, цифрових інновацій (AI) та сучасних фінансових інструментів забезпечує перехід до моделі сталого зростання, здатної гарантувати довгострокову стабільність та екологічну безпеку держави.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Повоєнне відновлення України розглядається не просто як процес фізичної відбудови зруйнованого, а як фундаментальне стратегічне переосмислення траєкторії розвитку країни для її відповідності глобальним цілям сталого розвитку. «Зелене відновлення» (Green Recovery) визначається як процес відбудови економіки, інфраструктури та соціальних структур з акцентом на екологічну стійкість, захист довкілля та адаптацію до кліматичних змін. Така трансформація є не лише шляхом подолання наслідків війни, але й основою для довгострокової стабільності, конкурентоспроможності та інтеграції України у глобальні економічні процеси.

Ключові концептуальні засади стратегії «зеленого відновлення» включають:

• Принцип структурних реформ: «Зелене» відновлення є наріжним каменем структурних змін, які дозволяють закласти засади не відбудови минулого, а побудови майбутнього без повторення попередніх помилок. Масштаб заходів є безпрецедентним з часів Другої світової війни, а інвестиції, зроблені в енергетичну, житлову чи транспортну інфраструктуру сьогодні, будуть визначати розвиток країни на десятиліття вперед [15].

• Екологічні запобіжники та регулювання: Реалізація стратегічних проєктів (наприклад, у сферах ядерної енергетики чи виробництва водню) має супроводжуватися дієвими механізмами оцінки впливу на довкілля (ОВД) та транскордонними консультаціями. Це необхідно для того, щоб навіть за умов спрощеного прийняття рішень у воєнний час не нехтувати екологічними міркуваннями.

• Інтеграція ESG-стандартів: Успіх стратегії залежить від спроможності бізнесу інтегрувати екологічні, соціальні та управлінські критерії (ESG) у свої операційні моделі, що є обов'язковою умовою для отримання доступу до міжнародних інвестиційних потоків та ринків G7 і ЄС.

• Державно-приватне партнерство: Ефективна державна політика має базуватися на тісній співпраці влади та приватного сектору для впровадження інноваційних технологій та створення ефективних управлінських механізмів.

Покладені в основу стратегії «зеленого відновлення» концептуальні засади потребують практичної конкретизації у вигляді системи пріоритетних напрямів модернізації, інструментів їх реалізації та очікуваних соціально-економічних і екологічних результатів. З урахуванням міжнародного досвіду, національних викликів та стратегічних цілей сталого розвитку доцільно узагальнити ключові напрями повоєнної трансформації економіки України на засадах «зеленої» економіки, що наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Ключові напрями та інструменти «зеленого» повоєнного відновлення економіки України

Напрям модернізації	Ключові заходи та інструменти	Очікуваний ефект
Енергетична інфраструктура	Заміна застарілих ТЕС на сонячні, вітрові та гідропотужності.	Енергетична незалежність; зниження викидів *CO*2.
Будівельний сектор	Впровадження стандартів енергоефективності при відбудові міст.	Скорочення енергоспоживання будівель на 30-40%.
Агропромисловий комплекс	Розвиток біоекономіки та циркулярного землеробства.	Підвищення конкурентоспроможності на ринках ЄС та G7.
Цифровізація	Інтеграція штучного інтелекту (AI) для управління ресурсами.	Оптимізація енергоспоживання та точний моніторинг довкілля

Джерело: систематизовано на основі [21, 22, 27, 29]

Пріоритетні напрями реалізації стратегії «зеленого відновлення»:

1. Екологічна модернізація енергетики: Відмова від застарілих потужностей на викопному паливі на користь відновлюваних джерел енергії

(сонячна, вітрова, гідроенергія). Це дозволить зміцнити енергетичну безпеку та суттєво зменшити викиди вуглецю.

2. Енергоефективне та стійке будівництво: Під час відбудови міст і сіл пріоритет надається сучасним технологіям та матеріалам, що знижують споживання енергії. Оскільки будівлі генерують понад третину викидів у ЄС, їхня модернізація є ключем до кліматичної нейтральності до 2050 року.

3. Впровадження циркулярної економіки: Цей підхід передбачає переробку та повторне використання матеріалів від зруйнованої інфраструктури, що мінімізує відходи та залежність від нових природних ресурсів.

4. Екологічна реабілітація територій: Програми з очищення забруднених ґрунтів, водойм та повітря є критичними для відновлення лісів та захисту біорізноманіття після воєнних дій.

5. Створення «зелених» робочих місць: Розвиток екологічного інжинірингу, управління відходами та відновлюваної енергетики створить нові можливості для зайнятості та економічного підйому [15].

Таким чином, стратегія «зеленого відновлення» виступає не лише як реакція на воєнні руйнування, а як прогресивна модель макроекономічного рівня, що забезпечує перехід до низьковуглецевого майбутнього та високу конкурентоспроможність України на світовій арені.

Модернізація ключових секторів національної економіки, енергетики та агропромислового комплексу - є фундаментальною передумовою для успішної «зеленої» трансформації України. Впровадження принципів «зеленої» економіки дозволяє не лише забезпечити інноваційний розвиток промисловості та міської інфраструктури, а й значно зміцнити енергетичну та екологічну безпеку держави [15].

Енергетичний сектор є одним із найбільших джерел викидів парникових газів, тому його декарбонізація має критичне значення для досягнення кліматичної нейтральності. У сучасних умовах світ стикається з викликом

«енергетичної бідності» та необхідністю забезпечення доступу до дешевих і чистих джерел енергії [15].

Основними векторами модернізації енергетики є:

• Відмова від застарілих потужностей: Україна має стратегічний шанс замінити зношені енергетичні об'єкти, що базуються на спалюванні вугілля, газу та нафти, новою інфраструктурою на основі відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) - сонячної, вітрової, гідро- та геотермальної енергії.

• Підвищення енергетичної незалежності: Використання ВДЕ зменшує залежність від імпорту енергоносіїв з політично нестабільних регіонів, що зміцнює національну стабільність.

• Економічні та соціальні переваги: Інвестиції в чисту енергію стимулюють створення нових робочих місць у сфері інновацій та технологій, а в довгостроковій перспективі - знижують вартість електроенергії. Окрім цього, перехід на чисту енергію покращує здоров’я населення через зменшення викидів шкідливих речовин, що спричиняють респіраторні захворювання.

• Орієнтація на стандарти ЄС: Державна політика має відповідати цільовим показникам Європейської Комісії до 2030 року, які передбачають збільшення частки ВДЕ в структурі енергоспоживання до 40% та загальне скорочення споживання енергії на 36-39%.

Важливою складовою є також енергоефективне будівництво. Оскільки на будівлі припадає понад третину всіх викидів у ЄС, їх модернізація (як державних, так і приватних) є ключовою ініціативою «Європейського зеленого курсу». В Україні під час відбудови зруйнованих міст впровадження сучасних енергоефективних матеріалів дозволить радикально знизити енергоспоживання житлового та промислового секторів.

Агропромисловий комплекс (АПК) є ще одним пріоритетним напрямом для впровадження «зелених» стратегій. Сталий розвиток АПК на засадах «зеленої» економіки передбачає насичення виробництва екологічно чистими технологіями та розвиток біоекономіки [15].

Ключові напрями трансформації АПК:

• Переформатування потужностей: Виокремлення аграрного та металургійного секторів для модернізації їхніх виробничих процесів відповідно до глобальних стандартів екологічної парадигми.

• Розвиток біоекономіки: Цей напрям підвищує конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках, забезпечуючи більш ефективне використання природних ресурсів та розвиток кадрового потенціалу.

• Впровадження органічного землеробства: Збільшення частки органічних площ та дотримання принципів соціальної відповідальності бізнесу.

Модернізація неможлива без інтеграції високих технологій. Доведено, що інновації у сфері штучного інтелекту (AI) сприяють декарбонізації, дозволяючи оптимізувати використання енергії та ресурсів у промислових ланцюгах. AI допомагає впроваджувати екологічні запобіжники, що позитивно корелює зі скороченням викидів .

Для залучення необхідних капіталовкладень українські підприємства повинні інтегрувати ESG-стандарти (екологічні, соціальні та управлінські критерії) у свої стратегії. Це відкриває доступ до «зелених» інвестицій та ринку «зелених» облігацій, капіталізація якого у 2023 році відновилася до 6,5 трлн дол. США.

Для успішного впровадження «зеленої» трансформації в Україні державна політика має базуватися на створенні стійких фінансових механізмів та інтеграції передових цифрових рішень. Фінансове забезпечення сталого розвитку вимагає не лише залучення державних коштів, а й активного стимулювання приватних інвестицій через сучасні інструменти ринку капіталу.

Глобальний інвестиційний ландшафт та «зелені» облігації. Попри загальне зниження глобального ринку акцій у 2022 році, ринок «зеленої» економіки продемонстрував високу здатність до відновлення: його

капіталізація у першій половині 2023 року сягнула 6,5 трлн дол. США, що становить близько 9,2% від загального світового ринку. Основними інструментами фінансування залишаються:

• Зелені та соціальні облігації: У 2022 році обсяг випуску стійких облігацій склав 899 млрд дол. США. Хоча це на 15% менше за рекордний показник 2021 року, цей інструмент залишається ключовим для фінансування проєктів у сфері чистої енергії (ЦСР 7), сталого розвитку міст (ЦСР 11) та пом'якшення наслідків зміни клімату (ЦСР 13).

• «Зелені» прямі іноземні інвестиції (FDI): Залучення міжнародного капіталу в екологічно чисті проєкти є критично важливим для України, оскільки це відкриває доступ до новітніх технологій та сприяє інтеграції в глобальні екологічні тренди.

Вуглецеве регулювання як економічний стимул. Важливим інструментом державної політики є адаптація до європейської системи торгівлі викидами (EU ETS). Згідно з прогнозами, середня ціна на вуглецеві квоти у 2025 році становитиме €76,88 за тонну. Поступове підвищення вартості квот є частиною посилення кліматичної політики ЄС, що має стати сигналом для українських підприємств: декарбонізація стає економічно вигіднішою за виплату штрафів або купівлю дозволів на викиди.

Штучний інтелект (AI) та цифрова трансформація. Інновації у сфері штучного інтелекту стають потужним драйвером декарбонізації. Дослідження підтверджують, що AI-інновації позитивно корелюють зі скороченням викидів , особливо коли вони впроваджуються разом із екологічними запобіжниками. Роль AI у «зеленому» курсі включає:

1. Оптимізацію енергоспоживання: Використання інтелектуальних систем для моніторингу та управління ресурсами в реальному часі.

2. Прогностичну аналітику: Моделювання впливу економічного зростання та урбанізації на довкілля для прийняття ефективних управлінських рішень.

3. Еко-інновації: Підтримка розробки екологічно чистих патентів, що підвищує технологічну перевагу країни.

ESG-стратегії та корпоративне управління. Впровадження принципів ESG (Environmental, Social, and Governance) у стратегію діяльності українських підприємств є необхідним для підвищення їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Держава має сприяти переходу бізнесу до «зелених» моделей через [15]:

• Екологічний менеджмент: Раціональне використання природних ресурсів та розвиток кадрового потенціалу.

• Прозорість звітності: Дотримання міжнародних екологічних стандартів для доступу до ринків G7 та Європейського Союзу.

• Циркулярні ланцюги доданої вартості: Переробка матеріалів та мінімізація відходів у промисловості.

За результатами дослідження стратегічних напрямів та інструментів удосконалення державної політики сталого розвитку встановлено, що повоєнне відновлення України має реалізовуватися не як відтворення докризових моделей, а як системна «зелена» трансформація економіки на засадах низьковуглецевого розвитку, енергоефективності та інноваційності. Обґрунтовано, що ключовими векторами такої трансформації є екологічна модернізація енергетики, енергоефективне будівництво, розвиток циркулярної економіки, «зелене» оновлення агропромислового комплексу та цифровізація управління ресурсами з використанням технологій штучного інтелекту. Доведено, що інтеграція ESG-стандартів, розвиток державно-приватного партнерства та адаптація до європейських механізмів вуглецевого регулювання створюють передумови для залучення міжнародних інвестицій і підвищення конкурентоспроможності України в умовах глобального «зеленого» переходу.

ВИСНОВКИ

У ході опрацювання теоретичного базису встановлено, що «зелена» економіка це не просто окремий екологічний сегмент, а фундаментальний інноваційний шлях розвитку, що передбачає екологізацію всієї господарської системи для підвищення добробуту людей за одночасного зниження ризиків для довкілля,,. Концептуально обґрунтовано розмежування понять: якщо «зелена економіка» характеризує кінцевий статичний стан системи, то «зелене зростання» виступає динамічним інструментом та стратегією для прискорення розвитку через екологічні фактори.

Еволюція концепції пройшла три ключові етапи: від реакції на промислове забруднення у 40-х роках XX ст. через активну інституалізацію та вихід доповіді «Blueprint for a Green Economy» (1989 р.) до формування сучасних системних політичних рішень, таких як «Європейський зелений курс». Сучасна архітектура моделі базується на трьох компонентах: низьковуглецевій енергетиці, циркулярній економіці та біоекономіці, що забезпечують відокремлення (*decoupling*) темпів зростання ВВП від споживання ресурсів,. Методологія оцінки прогресу ґрунтується на інтегральних індикаторах, таких як EPI, GGI та модель DPSIR, що дозволяють здійснювати багатовимірний порівняльний аналіз екологічної ефективності держав.

Встановлено, що сталий розвиток виступає концептуальною основою «зеленої» економіки, визначаючи необхідність збалансування економічних, соціальних та екологічних цілей розвитку. Реалізація принципів сталого розвитку передбачає не лише забезпечення економічного зростання, а й збереження природного капіталу, підвищення якості життя населення та формування довгострокової екологічної безпеки для майбутніх поколінь. У цьому контексті «зелена» економіка розглядається як практичний механізм упровадження ідей сталого розвитку в систему державного управління та економічної політики.

Аналіз етапів розвитку «зеленої» економіки засвідчив, що на сучасному етапі вона набула ознак комплексної соціально-економічної моделі, яка інтегрує цілі економічного зростання, соціальної справедливості та охорони довкілля. Закріплення принципів «зеленої» економіки в міжнародних деклараціях і стратегічних документах сприяло їх інституціоналізації та практичному впровадженню на національному рівні. Таким чином, «зелена» економіка постає не лише як теоретична категорія, а як дієвий інструмент реалізації політики сталого розвитку в сучасних умовах.

Проведений аналіз світових прогнозів та практик розвитку енергетичного сектору засвідчив, що трансформація енергетичних систем у напрямі використання відновлюваних джерел енергії є об'єктивною глобальною тенденцією. Сценарні розрахунки міжнародних організацій підтверджують, що інерційні моделі розвитку поступово втрачають актуальність, тоді як підходи, орієнтовані на підвищення енергоефективності та активне впровадження відновлюваної енергетики, забезпечують більш раціональне використання ресурсів і зниження екологічних ризиків.

Узагальнення міжнародного досвіду дозволило виокремити різні підходи до реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, зокрема північноамериканський, тихоокеанський та європейський. Попри відмінності у пріоритетах і механізмах реалізації, спільним для них є посилення ролі держави у стимулюванні «зелених» технологій, розвитку відновлюваної енергетики та формуванні інституційних умов для переходу до сталих моделей економічного зростання, що становить практичний інтерес для адаптації в Україні.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що реалізація державної політики сталого розвитку в Україні відбувалася еволюційно та проходила кілька етапів інституційного становлення — від формування базових органів і концептуальних підходів до поступової інтеграції принципів сталого розвитку у систему стратегічного планування держави. На сучасному етапі Україна формально закріпила орієнтацію на Цілі сталого розвитку, створила

відповідну інституційну архітектуру та забезпечила включення ЦСР у значну кількість нормативно-правових актів і програмних документів. Водночас аналіз засвідчив фрагментарність та нерівномірність практичної реалізації задекларованих цілей, що зумовлено як інституційною нестабільністю, так і зовнішніми викликами, зокрема воєнними та економічними.

Порівняльний аналіз міжнародного контексту реалізації політики сталого розвитку показав, що світова «зелена» трансформація характеризується високою асиметрією. Розвинені країни ЄС та G7 демонструють здатність до відокремлення економічного зростання від зростання викидів парникових газів, активно використовуючи інструменти декарбонізації, вуглецевого регулювання та «зеленого» фінансування. Натомість країни з економіками, що розвиваються, залишаються значними емітентами вуглекислого газу через індустріалізацію та залежність від викопного палива. Для України цей міжнародний досвід є надзвичайно важливим з огляду на євроінтеграційний вектор, оскільки він окреслює можливі траєкторії переходу до ресурсоефективної та низьковуглецевої моделі розвитку.

Дослідження територіального виміру «зеленої» трансформації засвідчило, що ключовими драйверами сталого розвитку на національному та місцевому рівнях є енергоефективність, розвиток відновлюваної енергетики, впровадження цифрових технологій та формування сучасної фінансової архітектури «зелених» інвестицій. Особливу роль у цьому процесі відіграють територіальні громади, для яких «зелене» відновлення виступає не лише екологічною необхідністю, а й інструментом підвищення конкурентоспроможності та якості життя населення. Таким чином, реалізація державної політики сталого розвитку в Україні потребує переходу від декларативних рішень до системної інтеграції екологічних, економічних і соціальних пріоритетів з урахуванням міжнародних практик та національних особливостей.

Аналіз глобальних трендів декарбонізації виявив значну територіальну нерівномірність: Китай залишається світовим лідером за викидами (32%), тоді як Європейський Союз демонструє успішну модель скорочення викидів на 3,8% у 2024 році,,. У межах ЄС за допомогою синтетичного індексу виокремлено чотири територіальні групи країн, де лідерами є Фінляндія (0,6447) та Швеція, тоді як країни на кшталт Румунії та Польщі стикаються з труднощами трансформації.

Місце України у міжнародних рейтингах, попри війну, характеризується позитивною динамікою: у 2023 році зафіксовано ріст в Індексі зеленого майбутнього (Green Future Index), що підтверджує стратегічний вибір держави на користь екологічних стандартів. Особливу увагу приділено модернізації територіальних громад: на прикладі Ірпінської міської ТГ доведено, що впровадження стандартів енергоефективності дозволить скоротити споживання ресурсів у житловому секторі на 30-40%. Важливим економічним чинником виступає регуляторний тиск ЄС: ціна на вуглецеві квоти у системі EU ETS прогнозується на рівні €76,88 за тонну у 2025 році, що робить декарбонізацію обов'язковою умовою конкурентоспроможності вітчизняного експорту. Глобальний ринок «зеленої» економіки продемонстрував стійкість, досягнувши капіталізації у 6,5 трлн дол. США (9,2% від загального ринку).

На основі проведеного дослідження обґрунтовано стратегію «зеленого відновлення» (Green Recovery) як безальтернативну модель повоєнної трансформації України, що базується на принципі «побудови майбутнього без повторення помилок минулого».

Пріоритетними векторами модернізації визначено:

• Енергетична трансформація: заміна зруйнованих ТЕС на потужності відновлюваної енергетики (сонце, вітер, біомаса) для зміцнення енергонезалежності та досягнення цілі ЄС щодо частки ВДЕ у 40% до 2030 року.

• Енергоефективне будівництво: відбудова міст за низьковуглецевими стандартами, оскільки будівлі дають понад третину викидів у ЄС.

• Циркулярна економіка та агросектор: впровадження механізмів переробки відходів руйнувань та розвиток біоекономіки в АПК для підвищення конкурентоспроможності на ринках G7.

• Цифровізація та ШІ: використання штучного інтелекту (AI) для оптимізації енергомереж (Smart Grids), прогностичної аналітики викидів та екологічного моніторингу територій.

Для фінансового забезпечення цих процесів держава має стимулювати впровадження ESG-стандартів на підприємствах та активізувати використання «зелених» облігацій, обсяг випуску яких у світі досяг 899 млрд дол. США. Поєднання державно-приватного партнерства з цифровими інноваціями дозволить Україні перетворити виклики війни на можливості для глибокої структурної модернізації та успішної інтеграції в європейський екологічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амелічева Л. П., Тюрін Є. Є. Еволюція зеленої економіки в умовах сталого розвитку. Економіка і організація управління. 2023. № 1 (49). С. 77-88.

2. Берзіна С. В. та ін. На шляху зеленої модернізації економіки: модель сталого споживання та виробництва: довідник. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 138 с.

3. Бистряков І. К. Становлення зеленої економіки в Україні: методологічні аспекти. Механізм регулювання економіки. 2011. № 4. С. 50–57.

4. Білоусько Т., Білоусько Р. Розвиток біоекономіки як передумова підвищення конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних ринках. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2024. № 328(2). С. 131–139.

5. Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. № 69. С. 75-83.

6. Бугас Н. В., Дякович З. Р. Концептуальні засади стратегічного управління інноваційною активністю підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 20. С. 67–71.

7. Букреєва Д., Коваленко Т., Манукян А. «Зелені» стратегії для сталого розвитку підприємства та підвищення ефективності його діяльності. Економіка та суспільство. 2023. № 56.

8. Власенко В. О. Екологічна економіка як інструмент упровадження сталого розвитку. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2013. № 5–6. С. 22–28.

9. Гайова Д. О., Бугас Н. В., Цалко Т. Р. Управлінські виклики та можливості зеленої трансформації України після війни. Менеджмент. 2025. № 77.

10. Головня Ю., Білоусько Т. Інвестиції в зелений бізнес та сталий розвиток. Економіка і регіон. 2024. № 3 (94). С. 114-121.

11. Гончаренко М. Ф., Пархоменко Н. М., Лучин О. М. «Зелена» економіка як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 6(228). С. 6–15.

12. Горбач Л., Рубан О., Гуменюк Я. Зелена економіка та стале виробництво в умовах глобалізації. Економіка та суспільство. 2024. № 59.

13. Горянська Т. В. «Зелена економіка» як чинник розвитку зовнішньоторгівельних відносин. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2014. № 11. С. 67–71.

14. Гречко А. В. Використання інституціонального підходу для забезпечення процесів сталого розвитку регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 13. С. 35–38.

15. Еко Політика. До 2027 року ціни на вуглецеві квоти збільшаться майже вдвічі, – аналітики. 2023. URL: https://ecopolitic.com.ua/ua/news/do-2027-roku-cini-na-vuglec-zbilshatsya-majzhe-vdvichi-analitiki/.

16. Квач Я. П., Фірсова К. В., Борісов О. Г. «Зелена економіка»: можливості для України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С. 52–56.

17. Кобилинська Т. Світовий досвід статистичного оцінювання ефективності «зеленої» логістики. Проблеми економіки. 2019. № 4 (42). С. 209–214.

18. Лукашов О. О. Механізми державного регулювання стратегічного розвитку регіону. Public Administration and Local Government. 2017. Вип. 2(33).

19. Маковоз О. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія / за заг. ред. Л. Калініченко. Харків, 2018.

20. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова. Київ, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf.

21. Мірошниченко В. В., Тьорло В. О. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018. № 3. С. 83-88.

22. Омельчук Д. С. Втілення зеленої концепції в стратегію діяльності бізнесу. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2023. № 38. С. 223-229.

23. Орловська Ю. В., Чала В. С., Глущенко А. В. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Дніпро: ПДАБА, 2023. 193 с.

24. Патон Б. Є. Національна парадигма сталого розвитку України. ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ». 2012.

25. План відновлення України. Національна рада з відновлення. Липень 2022. URL:https://uploadsssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf.

26. Пристемський О. С., Єфремов А. О. Зелені інвестиції та їх значення у повоєнному відновленні України. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. № 19. С. 104–113.

27. Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.07.2021 № 868-р.

28. Туріянська М. «Зелені» інвестиції у проєкти відновлювальної енергетики в умовах післявоєнного розвитку. Review of transport economics and management. 2024. № 11(27). С. 5–10.

29. Ульяненко Д. В. Концепція «зелених» ланцюгів доданої вартості у контексті реалізації принципів сталого розвитку. Економіка і організація управління. 2023. № 49. С. 181-189.

30. Фісуненко П. А. Аналіз основних тенденцій забезпечення сталого розвитку зеленої економіки України: європейська інтеграція. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. № 12.

31. Хахалієв Д. О., Немашкало К. Р. Інструменти фінансування «зеленого» інвестування в умовах сталого розвитку. Development Service Industry Management. 2024. № 2. С. 119–125.

32. Чайковська М. А., Глущенко Г. Ю. «Зелена економіка» як складова досягнення стабільності в державі. Економіка та підприємництво. 2016. Вип. 36-37. С. 207-215.

33. Шацька З. Я., Когут А. Л. Сталий розвиток агропромислового сектору економіки України на засадах «зеленої економіки». Зелена трансформація та стала біоекономіка : монографія / за наук. ред. А. А. Олешко. Київ : КНУТД, 2024. С. 361–382.

34. Юрчишин В. Стан економіки та перспективи її відновлення у 2023 році. Центр Разумкова. 2023. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/05/18/2023-MATRA-I-KVARTAL-8.pdf.

35. Albrizio S., Kozluk T., Zipperer V. Environmental policies and productivity growth: Evidence across industries and firms. Journal of Environmental Economics and Management. 2017. Vol. 81. P. 209–226.

36. Caldarola B. et al. Economic complexity and the sustainability transition: A review of data, methods, and literature. arXiv:2308.07172. 2024.

37. Chowdhury A. A. A. et al. Enhancing Green Economy with Artificial Intelligence: Role of Energy Use and FDI in the United States. Journal of Environmental and Energy Economics. 2024.

38. Houssam N. et al. Assessing the role of green economy on sustainable development in developing countries. Heliyon. 2023. Vol. 9. No. 6.

39. Voumik L. C., Rahman M. H., Hossain M. S. Investigating the subsistence of Environmental Kuznets Curve in the midst of economic development, population, and energy consumption in Bangladesh. Heliyon. 2022. Vol. 8. No. 8.

40. Wyrwa J., Jaźwiński I. The Green Economy in the Energy Transformation Process—Comparative Analysis of the European Union Member States. Energies. 2024. Vol. 17. No. 20. 5194.

41. U.S. Energy Information Administration: Updated renewable portfolio standards will lead to more renewable electricity generation. 2019. URL: https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=38492 (дата звернення: 18.08.2025).

42. United Nations Ukraine. Глобальні цілі сталого розвитку 2015 – 2030. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable development-goals.html (дата звернення: 29.01.2025).

43. United Nations. Sustainable Development Goals. Knowledge Platform: Green economy. https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1446 URL: (дата звернення: 03.12.2024).